DAVID A ABŠALÓM

Původ materiálu
Janča Štěpán
Pořadí v lekci
11

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 41,10

LITURGICKÉ ČTENÍ

2S 15,1-6

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

-zprávu o Davidově kralování psal někdo, kdo měl k dispozici svědectví Davidových současníků. Zřejmě proto je vyprávění tak živé a nesmlouvavě otevřené, také se opírá o rozpoznání, že král není božská postava, ale obyčejný člověk, povolaný k určitému důležitému úkolu (Dt). Své funkce ovšem může být král také zbaven - to je legitimní myšlenka, kterou musí vzít každý král vážně. Pozdější "stereotypní" hodnocení králů, jak nám je zachovávají knihy Paralipomenon, jsou ovlivněny spíše výšinami Davidova života než jeho pády. David by pro nás neměl být jediným a zcela výjimečným králem, protože obdobně kladně jsou hodnoceni král Ezechiáš a Joziáš (Chizkijáš a Jošijáš). Nedovoluje nám to ani prorocká kritika (Iz 11,1n), která davidovskou dynastii označí nikoli za vzrostlý strom (symbol života), nýbrž výsměšně za pařez.

- královský dvůr. Král David zpočátku vzal vážně Nátanovo prorocké slovo o potupě královského domu. Později však již nebere zřetel na Nátanovo varování o tom, že jeho násilnické a intrikánské jednání bude vzorem pro jeho vlastní dům. Přihlíží a nezasahuje proti intrikám, které se mezitím na královském dvoře doslova zabydlely (kap.13-14). Ani jeho útěk se nevyznačuje jen pokorou, ale opět intrikami, lstivostí, naváděním ke lži a k dalším intrikám. S podobnou vychytralostí před svou smrtí David radí Šalomounovi, které osoby má nechat zabít, aby si upevnil svou pozici a měl od nich pokoj (1Kr 2,5-6.8-9). Stín tohoto "pokoje" padá na Šalomounovo kralování a nelze ho nevidět nebo omlouvat Hospodinovou přízní či plánem.

- Absolon, Abšalóm nebyl synem Betsabé, nýbrž princezny Maachy. Narodil se v Chebronu, který byl původním sídlem krále Davida. Chebronští žárlili na prvenství Jerusaléma. Absolonovo jméno "Otec pokoje" souznívá s Šalomounovým - pokojný. Jsou to však rivalové. Absolonův životopis je vypsán v 2S 13,1n. Dodnes je pro židovstvo symbolem zrádce.

- stát v bráně - zastávat funkci rozhodčího ve sporech.

- Chebron (kral. Hebron) - v Chebronu byl David provolán za krále (2S 2,1-7) - nyní Izraelci v Chebronu provolávají za krále Absolona. Chebron bylo důležité středisko šesti jihopalestinských kmenů. Absolon má důvěru kmenů, které byly dosud Davidovou oporou (viz též spřízněnost Davida prostřednictvím manželské smlouvy s Achinoam a Abigail).

- královská instituce byla chápána zcela jinak než dnes. Král byl považován za vnější záruku, že "Bůh je s námi". Provolání Absolona za krále je nejen vzpourou proti Davidovi, ale i manifestací Boží přízně. David to také tak chápe, proto utíká, kaje se, a očekává, zda Hospodin ho vezme znovu na milost, nebo ne (15,25). Většina Izraele je s Absolonem. David prchá z Jeruzaléma vlastně jen s vojenskou gardou složenou z cizinců.

- kněží Ebjátar a Sádok se stávají vyzvědači krále Davida. David po nich žádá víc než smí a oni dělají víc než mají - podřizují se jeho vůli. Sádok je dokonce označen za vidoucího, což je titul vyhražený prorokům. Vidoucí měl vyřizovat Boží vůli, ne královu. Měl být na králi nezávislý.

- Achítofel byl proslulý svou moudrostí (1.Pa 27,33). Davidův rádce, který se přiklonil k Absolonovi. Jeho slovo bylo považováno za božské (16,23).

- Chúšaj, druhý důležitý Davidův rádce, který mu zůstal věrný. Přijímá Davidovo pověření k pokryteckému jednání a svou radou nakonec zvrátí Absolonovu vzpouru.

- Mifíbóšetův sluha Síba - Mifíbóšet byl Saulův vnuk. Chromý na obě nohy (2S 4,4). Proti zvyku a očekávání tehdejší doby ponechal David Mifíbóšeta na živu (2S 9,1-13), ačkoli pocházel z "domu Saulova" a mohl se ucházet o trůn. Mifíbóšet žil v Jeruzalémě a neutekl s Davidem. Síba pečoval o Mifíbóšetův majetek. Nyní svého pána pomlouvá. Chce si Davida naklonit a z obtížné situace vyzískat něco pro sebe. Utíkající David má strach i z Mifíbóšeta, a tak přiřkne celý jeho majetek Síbovi (16,4). Později (19,5) Mifíbóšet získává polovinu majetku zpět, když prokáže před Davidem svou nevinu.

- Šímeí (kral. Semei) mluví za celý "dům Saulův". Když se David vítězně vrací do Jeruzaléma, je Šímeí první, kdo prosí o milost. David se nemstí, ale Šalomounovi neopomene připomenout jeho provinění (1Kr 2,8.36) a Šimeí dostává "domácí vězení" - nesmí z Jeruzaléma. Po útěku a zrušení přísahy je Šímei zabit (1Kr 2,41-46).

- David přijímá zlořečení - není uražen, protože se nejedná o nadávání, ale o obvinění z ne věrnosti smlouvě Hospodinově. David toto obvinění přijímá.

- Každý režim časem ztrácí sympatie a získává odpůrce. Bible naznačuje, že např. pro Absolona nebylo těžké, aby si získal oblibu, protože zestárlý vladař David již nedovedl účinně zasáhnout ve prospěch postižených, ani umlčet Absolonovu agitaci. Poměry na královském dvoře (intriky) naznačují, že David skutečně již neměl vládu pevně ve svých rukou a neřídil se zákonem Hospodinovým. Vůči nešvarům ve vlastní rodině (2S 13-14) je stejně shovívavý jako kdysi starý Élí či Samuel. S Absolonem je nakonec celý Izrael i rádce Achítofel. Absolonova vzpoura proti neschopnému vladaři končí neúspěchem díky Chušajově diplomacii a větší bojeschopnosti Davidovy cizinecké gardy. Davidův příkaz k šetrnému zacházení s Absolonem není sentimentalita vůči vlastnímu synovi, ani milosrdenství laskavého otce, ale respekt vůči tomu, kdo byl uznán za krále, tak kdysi respektoval i Saule jako pomazaného.

- Achítofel věděl, že uposlechnutím Chušajovy rady skončí Absolonova vzpoura neúspěchem, proto učinil pořízení o svém domě a oběsil se (17,23) - nechtěl "přejít" do Davidova tábora, být opět jeho rádcem a tvářit se, jako by se nic nestalo.

2. úskalí textu:

- Absolonovo působení v bráně probíhá v době Davidovy slabé vlády. David není již tak iniciativní, jak býval. Neoznačujte Absolona pouze za vychytralého, protože svou část viny na jeho zakládání si na popularitě a úmyslu přivlastnit si královskou moc nesou také ti, kteří si nechali poradit a nahrávali tak Absolonovi, aby se mu jeho vzpoura jevila jako legitimní vzpoura proti slabému králi.

- Davidův útěk z Jeruzaléma, pobyt na hoře Olivové - nesmíme unáhleně spojovat s Ježíšovým pobytem na této hoře, protože David i Ježíš jednají zcela jinak. Dá-li se o Ježíšově příběhu říct, že na Olivové hoře na něj padá stín Davidovy prohry, nedá se o Davidovi utíkajícím z Jeruzaléma říci, že by na něj dopadl odlesk Ježíšova mesiášství. David utíká před vzpourou, ví, že Absolon je v přesile. Kající gesta a řeči prozrazují, že má strach. Ví, že může zahynout. Svůj útěk a politickou prohru chápe jako Hospodinův odvrat. Ale neptá se proroka, spíše se spoléhá na svůj plán, proto posílá kněze (15,27n) i svého poradce (15,31n) zpět do Jeruzaléma, proto i na útěku jedná jako král a přiřkne Meříbóšetův majetek Síbovi (16,1-4). Davidův pláč na hoře Olivové (15,30) a přijetí zlořečení od Šimea (16,5n) svědčí o Davidově pokání. Je to však i nadále hřešící kajícník, protože doufá, že intrikou zabrání nejhoršímu. Neměli bychom ztotožňovat dobu útěku před Absolonem s dobou útěku před Saulem. Doba gentlemanské solidarity a čestného jednání je pryč. Tento posun bychom neměli zamlčet.

- zlořečení by děti neměly ztotožnit s nadáváním. Nadávka protivníka zesměšňuje nebo uráží a vyslovit ji může kdokoli. Kdežto zlořečení je opakem požehnání a nemůže jej právoplatně vyslovit kdokoli, ale jen člověk k tomu pověřený (Dt 28,15-68 aj.) nebo uschopněný určitou výjimečnou životní situací (umírající, pronásledovaný, aj.). "Zlořečenství bylo vysloveno nad každým, kdo neposlechne slov smlouvy (Jr 11,3), kdo svým srdcem odstupuje od Hospodina a doufá v člověka (Jr 17,5,sr.v.7)." Je zapotřebí rozlišovat mezi zlořečením a proklínámím či nadáváním. Asi jako mezi novinářskou kachnou, pomluvou a kritickou reportáží či veřejnou diskusí, kdy také jde o něco víc než o vzájemné osočování.

3. metodické pokyny

Děti si mohou skládanku složit na začátku a vy jim potom svým vyprávěním „vysvětlíte“ její smysl. Při výkladu jí budete svoje vyprávění ilustrovat. Začnete prostřední scénou (oba krajní díly přehnuté dozadu). Pak k ní ukážete Nátanovo podobenství. Při Davidově rozhořčení sklapnete prostřední scénu tak, aby David ukazoval na boháče s pečení. A když Nátan odhalí smysl svého podobenství, roztáhnete skládanku, aby rozhořčený David ukazoval zase na sebe v prostřední scéně.

Samozřejmě je také možné, aby děti omalovaly a složily skládanku po vašem výkladu a sami potom podle ní příběh vyprávěly.

4**. pomůcky:** obrázek politika, který se umí nebo uměl prosadit za každou cenu; obrázek knížete Václava hledajícího azyl před Boleslavem; obrázek azylového domu; obrázek lidí prchajících před nepřáteli - v utečeneckých táborech; kniha o špiónovi, např. James Bond, Dr. Sorge aj.

5. motivační uvedení do příběhu:

- *otázka pro mladší školní věk:*

Když jste prohráli v nějaké hře - jak jste prohru přijali? Byli jste rozčilení. Začali jste spřádat plány, jak se lépe naučit hrát hru, nebo jak se pomstít vítězi?

- *otázka pro starší školní věk:*

Naváděl vás někdo ke lži nebo abyste něco zatajili? Proč to chtěl? Co jste udělali?

Ať děti předvedou, jak se chová pyšný člověk (doma: bratr, sestra nebo kamarád - když si společně hrají, staví něco z kostek ap.).

5. osnovy vyprávění:

a) poznámky a osnova pro mladší školní věk:

- při vyprávění o Absolonově vzpouře doporučujeme vynechat příběh o Síbovi a Šímeí (16,1-14). Nepřetěžujte vyprávění mnoha připomínkami o Davidově hluboké pokoře. David sice jisté rysy pokory vykazuje, spíše však chápe Absolonovo vítězství jako odvrat Hospodina od své osoby, tj. že královská funkce mu může být odejmuta.

I. Motivace

II. Absolon si získává popularitu kritikou Davida a jeho přístupu k právu a spravedlnosti

III. Absolón si hraje na skromného a spravedlivého

IV. Absolón žádá o svolení slavnosti v Chebronu

V. Rozeslání poslů po celém Izraeli - většina Izraele provolává v Chebronu Absolona králem

VI. David utíká z Jeruzaléma, a sním mnozí jeho věrní.

VII. David přijímá Absolonovu vzpouru jako Boží soud,

VIII. Absolón je provolán králem v Jeruzalémě

d) osnova pro starší školní věk:

- vyprávějte podle Bible :

I. Motivace

II. Absolon si získává popularitu kritikou Davida a jeho přístupu k právu a spravedlnosti

III. Absolón si hraje na skromného a spravedlivého

IV. Absolon zvolen v Chebronu králem

V. David utíká s hrstkou lidí z Jeruzaléma

IV. Kněží a rádce Chúšaj se stávají zvědy krále Davida

V. David uvěří pomluvě - Síba dostává Mifíbóšetův majetek

VI. Šíba zlořečí Davidovi - David zlořečení přijímá

VII. Absolón se zmocnil Jeruzaléma

VYPRÁVĚNÍ

I. GENERAČNÍ SPORY – STARÁ PÍSNIČKA

Taky máte dojem, že dospělí jsou k ničemu, že starší nerozumí legraci a žijí předpotopním způsobem? Vadí vám, když vám vykládají, jak se máte chovat a co máte dělat? Nutí vás oblékat se tak, že by se vám spolužáci smáli, mluví zastarale a nerozeznají punk od hip-hopu? Leze vám na nervy, že bývají nerudní a podráždění, když přijdou z práce? Že na vás nemají chvíli času, že vám jenom rozkazují, ale s problémy vám nepomůžou? Posuzují vaše činy jen svýma očima a nezamyslí se nad vaším úhlem pohledu? Nebo vás dokonce někdy neprávem potrestali za něco, co jste neudělali, jenom proto, že nedokázali prokouknout pravého viníka? Jste přesvědčeni, že vy byste to všechno vyřešili lépe; že byste byli spravedlivější, opravdovější a upřímnější? Pak jste docela podobní Davidovu synovi Abšalómovi...

Taky nebyl příliš spokojen se způsobem, jakým jeho otec spravoval zemi izraelskou. Měl k tomu asi své důvody. Nosil si v sobě staré křivdy i své vlastní chyby; dokonce měl na svědomí životy několika svých sourozenců. Tohle všechno obrací proti svému otci.

II. VZEPŘETE SE PROTI TVRDÉMU REŽIMU?

Abšalóm usoudí, že by mu trůn slušel mnohem více než Davidovi, jehož čas už pominul. Protože jako královský syn nemá žádné povinnosti, má dost času věnovat se „volební kampani“. Vzhledem k tomu, že s sebou nevláčí ještě žádné politické přehmaty, má šanci získat dost stoupenců – nespokojení se najdou v jakémkoli režimu a rádi se přidávají na stranu nových osobností, které dokážou svými řečmi vystihnout jejich touhy a zdají se naplňovat jejich očekávání.

Tak se Abšalóm vlichotil do přízně mnoha lidí. Naplánoval spiknutí a v příhodnou chvíli vyhlásil státní převrat. Abšalóm dosáhl toho, po čem toužil. Drží v rukou moc a lidé jdou za ním. Teď má možnost prosazovat své názory a organizovat věci podle svého rozumu. Co to přinese?

Jaké to bude mít důsledky? Je skutečně dobře připraven na správu říše? Dosud všechno řešil jen teoreticky, jak obstojí v praxi?

První záležitost, kterou musí vyřídit, je vyrovnat se se svým královským otcem. A už zde stojí na velmi šikmé ploše – protože má v úmyslu proti otci zasáhnout válečnými prostředky. A to je samozřejmě zlé. Přinejmenším je to porušení Hospodinova přikázání: „Cti otce svého i matku...“ Abšalómova mladická vzpoura se však nezastavuje před hříchem. A ve své nerozvážnosti si neuvědomuje, že špatností nemůže nikdy dosáhnout ničeho dobrého.

III. PŘED STARÝMI HŘÍCHY NEUTEČEŠ

K Davidovi se novina o spiknutí donese tak tak včas, aby svolal pár nejvěrnějších přátel a dal se na útěk. Ví, že Abšalóm se kdysi nezastavil před vyvražděním svých sourozenců a že by se možná nezastavil ani před otcovraždou. Taky si nemůže být jistý, zda si někdo z lidí kolem něj nebude chtít získat přízeň nového pána tím, že zlikviduje starého. V politických kruzích se dá očekávat cokoli. David prchá, aby zachránil holý život.

Možná si však na svém útěku uvědomuje, že sklízí následky své vlastní, poměrně nešťastné politiky rodinné. Táhne se to s ním už od doby, kdy se spustil s manželkou svého důstojníka Bat-šebou, kvůli které dal zavraždit svého věrného vojáka. Vleče se to od doby, kdy neřešil znásilnění své dcery jedním ze svých synů, což se vrátilo v podobě bratrovraždy, kterou zosnoval právě Abšalóm. David byl možná dobrý vojevůdce a vládce, ale jako hlava rodiny se nevyznamenal.

Všecky jeho vlastní viny a staré nedořešené dluhy se na něj najednou sypou. Jeho vlastní syn, na kterého by jako každý otec chtěl být hrdý, se postaví proti němu, do čela armády, která jej chce zajmout a nejspíš zabít. Jak vyřešit tuto situaci?

IV. CO KDYŽ NEEXISTUJE SPRÁVNÉ ŘEŠENÍ?

David je náhle zrazen, opuštěn svými nejbližšími. Přesto nezůstane úplně sám. Ukazuje se, že ne všichni se přidali k mladému horlivci. Je poměrně dost těch, kdo si nehodlají vsadit na mladého vznětlivého uzurpátora, který si navíc svůj nástup na trůn chce usnadnit typicky tyranským skutkem – likvidací konkurenta, navíc vlastního otce.

A zdá se, že Davidovi zůstali věrní ti lepší a zkušenější – politikové, vyzvědači, kněží i vojáci. Jsme najednou svědky obyčejné občanské války, která je nejhorší ze všech válek, protože proti sobě staví otce a děti, bratra proti bratru. Stranou jdou všechny poctivé způsoby boje, ke slovu

přicházejí zrady a zákeřnosti; metody vyzvědačů. A vyhrává ten, kdo lépe taktizuje, kdo dokonaleji zmate svého soupeře. Davidovi lidé jsou v tomto ohledu lepší. Zviklají Abšalóma od rychlého úderu, který by se pravděpodobně ukázal jako vítězný. Abšalóm se nechá umluvit, a tak přijde o svého nejlepšího rádce, který spáchá sebevraždu. Dál se to s ním už veze s kopce. Dostane se pod vliv rádců, kteří nahrávají soupeři, a to vše nemůže skončit jinak než špatně.

Možná si říkáme, že David tím získal. Přelstil svého konkurenta a všecko bude zase v pořádku. Jenomže to není tak jednoduché a David si to uvědomuje. Pochopil, že se mu vracejí jeho staré hříchy i s úroky. Ví, že není možné stavět dobrou vládu na násilí. Dostává se do bezvýchodné situace – tyhle šachy už nemají správné řešení. Spor už pravděpodobně překročil hranici, kdy mohl být vyřešen vyjednáváním. David – jako král - musel proti vlastnímu synovi zakročit násilím. Zároveň však mu nechtěl jako správný otec ublížit, nechtěl zničit svého potomka. Když se schylovalo k boji, kladl svým lidem na srdce, aby Abšalóma ušetřili. Toto jeho dilema za něj nakonec vyřešil někdo jiný: voják, který proti Davidovu příkazu zákeřným způsobem jeho syna zabil.

Abšalóm svou vzpouru zaplatí životem a David se vrací k moci. Už však nemůže být spokojený a šťastný. Příliš tvrdě se mu vracejí jeho vlastní chyby a přehmaty. Násilím se rozpory v mezilidských vztazích nevyřeší, jen se smetou pod stůl. Rány po nich zůstanou a nikdy se nezahojí...

MODLITBA

Bože, který nám dovoluješ nazývat tě otcem, Bože, který jsi oporou všech vztahů mezi lidmi, Bože lásky a přátelství, vyznáváme ti, že je nám po přečtení tohoto příběhu smutno. Kam až mohou dojít pokřivené vztahy mezi námi lidmi, do jakých bezvýchodných situací se člověk může dostat vzájemnou neochotou si porozumět a ctít jeden druhého. Děkujeme ti za to, že nás učíš, jak společně žít, abychom se vyhnuli podezřívání, křivdám a nepřátelství; děkujeme ti, že nám ukazuješ cestu odpuštění a pokory. Prosíme tě, pomož nám lidem vytvářet mezi sebou dobré vztahy. Prosíme tě zvláště o porozumění mezi generacemi, mezi otci a syny, mezi matkami a dcerami. Prosíme tě, svým Duchem upevni rodiny, ať mohou být místem šíření pokoje, naděje a lásky. Amen

podněty pro rozhovor:

- víte, co to je demagogie a populismus? Projevoval se Absolon jako demagog a populista?
- pamatujete si z předcházejících úloh, proč si máme Davida vážit?

- nejste zklamaní, když slyšíte, co všechno zlého se mezi Izraelci odehrálo? Proč nám Bible staví před oči tak smutná a děsivá vyprávění?

- je pokorný člověk moudřejší, když ustoupí - nevyklízí spíše pozice silnějšímu?

- v čem se projevuje pokora biblických svědků, Ježíše, či reformátorů?

- co si představujete pod slovy: zlořečený zlosyn?

- Ježíš označil zákoníky za pokrytce (Mt 23) - byla to nadávka?

- srovnejte Šímeovo zlořečení s důvody, proč David nesměl stavět chrám.

- znáte nějakou křesťanskou osobnost, která se zúčastnila tajného spiknutí?

- může nás před nebezpečím ochránit amulet?

- co je azyl, azylový dům?

- znáte nějaké české kníže nebo krále, který nevyužil svého vítězství nad nepřáteli k jejich likvidaci a potupě? (Soběslav kontra Lothar bitva u Chlumce 1126, Jiří z Poděbrad u Vilémova r.1458 nezlikvidoval uherského krále Matyáše.)

- chtěli byste se stát špiónem, agentem? Je to dobré povolání? Znáte nějakého slavného špióna?

Odkaz na pracovní list
11 David a Abšalóm - st
11 David a Abšalom
Odkaz na píseň
Neskládejte v mocných naději
Já chtěl bych, Bože můj, mít srdce plné síly
Před tvou tváří, Pane, nemám vůbec nic
Voláme z hlubokosti, z žaláře temného
Jednou budem dál, jednou budem dál, já vím
Ovečky (SV198)
Odpusť, že dnes tak jako včera
Ježíši, Pane můj (BTS39)
Cílová skupina
Starší školní
Mladší školní
Katechetické cykly

Pozvání na cestu Starý zákon 2

Biblický odkaz (kat)

2 Samuelova 15,1–18

2 Samuelova 15,30

2 Samuelova 16,5–15